

MINERVA
progressieve
denktank

De impact van sociale uitkeringen op armoede

Matthias Somers
oktober 2023

Minerva Paper 2023/07

De impact van sociale uitkeringen op armoede

Matthias Somers

Matthias Somers is coördinator van Denktank Minerva.

Matthias Somers (2023), 'De impact van sociale uitkeringen op armoede.' *Minerva Paper* 2023/07. Brussel: Denktank Minerva.

De impact van sociale uitkeringen op armoede

Meer dan één op acht Belgen leeft in armoede, en moet zien rond te komen met een inkomen dat te laag is om volwaardig te kunnen participeren in de samenleving. Voor wie nooit in armoede geleefd heeft, is het moeilijk voor te stellen wat het betekent — de schaamte, de uitzichtloosheid, de doffe vermoeienis ervan.

Niemand in armoede laten leven: het is niet voldoende voor een rechtvaardige samenleving, maar wel een noodzakelijke voorwaarde, en het is een voorwaarde waaraan we vandaag niet voldoen. Dat wil niet zeggen dat er niets gebeurt: in deze korte nota gaan we niet dieper in op de vraag wat het betekent in armoede te leven, maar op de vraag hoeveel Belgen *niet* in armoede leven dankzij ons systeem van sociale bescherming. We mogen immers ook niet vergeten welk verschil een sterk systeem van sociale bescherming kan maken in het leven van vele miljoenen Belgen.

In 2021 besteedden de Belgische overheden samen 86 miljard euro aan sociale uitkeringen. 53 miljard euro ging naar pensioenen, bijna 11 miljard euro naar vervangingsinkomens voor zieken en langdurig zieken, meer dan 7 miljard euro naar gezinsbijslagen, 5,5 miljard euro naar werkloosheidsuitkeringen, en nog eens 5 miljard euro naar leefloon, inkomensgarantie voor ouderen, en tegemoetkoming voor gehandicapten. Daar bovenop maakten de overheden dat jaar samen nog eens 4 miljard euro uitzonderlijke inkomensondersteuning vrij om het hoofd te bieden aan de aanslepende covid-crisis. De overheid komt bovendien voor meer dan 35 miljard euro tussen in de kosten van gezondheidszorg.

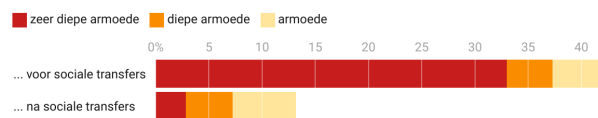
Het zijn cijfers om van te duizelen, maar het zijn ook cijfers met een duizelingwekkende impact: het marktinkomen, dus het inkomen vóór sociale transfers, van meer dan vier op tien Belgen ligt onder de armoedegrens. Ná sociale transfers gaat het nog 'maar' om 13 procent van de Belgen. Dat betekent dat in 2021 bij-

na 3,5 miljoen Belgen uit de armoede gehaald werden dankzij deze sociale uitkeringen. En voor het overgrote deel van deze Belgen gaat het niet om een klein steuntje, een verschil van een paar tientallen euro's per maand tussen net wel of net niet in armoede leven: driekwart van de Belgen met een marktinkomen onder de armoedegrens, of liefst één op drie Belgen, zou zonder het recht op een uitkering zelfs in zeer diepe armoede leven. Na het toekennen van deze sociale rechten is dat minder dan drie procent.

Het betekent dat België er vandaag in slaagt om bijna zeventig procent van de mensen met een marktinkomen onder de armoedegrens, een inkomen te geven dat hen boven de armoedegrens tilt. Daarmee doet België het beter dan zijn buurlanden en, opvallend, een stuk beter dan Nederland, waar sociale transfers nog slechts zes op tien mensen uit armoede halen.

Het belang van sociale bescherming

Aandeel Belgen met een inkomen onder de armoedegrens, naar armoedediepte:

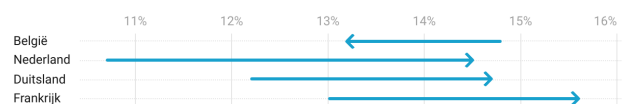

Armoedegrens: 60% van het equivalent mediaan gezinsinkomen. Diepe armoede: 40%-50% van het mediaan inkomen. Zeer diepe armoede: minder dan 40% van het mediaan inkomen. Inkomens 2021.

Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

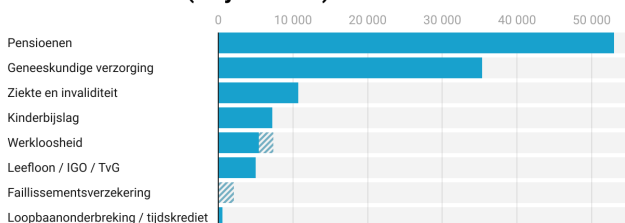
Het is lang zo geweest dat België, op het vlak van armoedebestrijding, moest onderdoen voor zijn buurlanden, en zeker achterop hinkte bij Nederland. In 2004, het eerste jaar waarvoor we vergelijkbare cijfers hebben voor Nederland en voor België, telde België bijna 15% mensen met een inkomen onder de armoedegrens. Nederland telde toen iets meer dan tien procent mensen in armoede. Die cijfers zijn in beide landen lange tijd relatief stabiel gebleven, maar terwijl de armoede in België in de nasleep van de coronacrisis en de daarmee gepaard gaande extra ondersteuning een knikje naar beneden gemaakt lijkt te hebben, is de armoede in Nederland al tien jaar lang stelselmatig omhoog aan het klimmen, om vandaag meer dan een procentpunt hoger te liggen dan in België. Of nog: vandaag telt België niet langer (verhoudingsgewijs) meer mensen in armoede dan onze buurlanden, maar net minder. Vraag

Evolutie van de armoede 2004-2021

Evolutie van het aandeel mensen met een inkomen onder de armoedegrens (60% equivalent mediaan inkomen). Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

Sociale transfers (miljoen euro)

Cijfers 2021. Gearceerd: uitzonderlijke uitgaven n.a.v. corona-crisis.

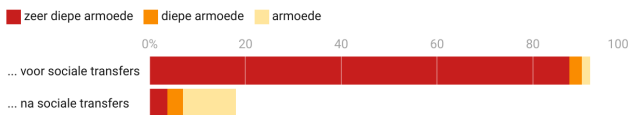
Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: NBB: Uitsplitsing van de betaalde sociale uitkeringen 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

is, natuurlijk, in hoeverre deze positieve trend zich zal doorzetten, nu de corona-ondersteuning stilaan wegvault, de economie slabakt, en de roep om besparingen in de sociale uitkeringen weer luider zal beginnen klinken.

De grootste armoedereductie zien we, en dat mag niet verbazen, in de leeftijdsklasse boven de 65 jaar: vóór pensioenuitkeringen zouden meer dan negen op tien ouderen moeten rondkomen met een inkomen onder de armoedegrens, met pensioenen is dat nog achttien procent. Dat betekent dat in 2021 sociale transfers ervoor zorgden dat in België bijna 1,6 miljoen 65-plussers die anders in armoede zouden moeten leven een inkomen hadden boven de armoedegrens. Voor bijna allemaal geldt dat het om een vorm van zeer diepe armoede zou gaan, met een inkomen lager dan veertig procent van het mediaan inkomen. Sociale transfers tillen dus niet alleen erg veel ouderen uit armoede, pensioenen tillen deze mensen uit zeer diepe armoede.

Het belang van sociale bescherming: 65+

Aandeel Belgen ouder dan 65 jaar met een inkomen onder de armoedegrens, naar armoedediepte:

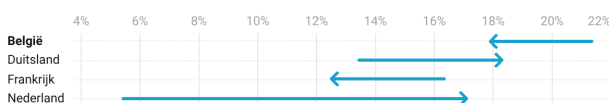
Armoedegrens: 60% van het equivalent mediaan gezinsinkomen. Diepe armoede: 40%-50% van het mediaan inkomen. Zeer diepe armoede: minder dan 40% van het mediaan inkomen. Inkomens 2021.

Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

Door tachtig procent van de ouderen die anders in armoede zouden leven boven de armoedegrens te tillen, deed België het in 2021 even goed als Duitsland en Nederland; Frankrijk doet nog beter. Opvallend zijn wel de verschillende tendenzen in deze verschillende landen: waar sociale uitkeringen in België de laatste twintig jaar (iets) effectiever zijn geworden in het reduceren van het armoederisico bij ouderen, is de effectiviteit van de pensioenen in Duitsland erop achteruit gegaan, en in Nederland is hun effectiviteit er zelfs sterk op achteruit gegaan.

Gevolg is dat het aandeel ouderen met een inkomen onder de armoedegrens in Duitsland sterk is gestegen, en in Nederland zelfs is geëxplodeerd (weliswaar komende van een in verhouding erg laag niveau), terwijl

Evolutie van de armoede 2004-2021: 65+

Evolutie van het aandeel 65+ers met een inkomen onder de armoedegrens (60% equivalent mediaan inkomen).

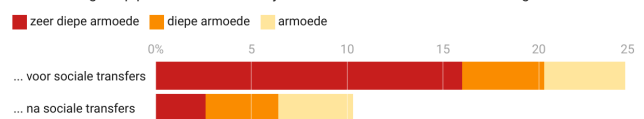
Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

de armoedecijfers voor ouderen zowel in Frankrijk als in België de goede kant op lijken te gaan.

Het contrast met de bevolking op primaire arbeidsleeftijd, of tussen de 25 en de 54 jaar, is groot. Het aandeel mensen met een marktinkomen onder de armoedegrens ligt er met 25% een stuk lager dan bij ouderen (een zeer groot aandeel kan immers rekenen op een inkomen uit arbeid), en 'slechts' bij twee op drie van deze mensen met een marktinkomen onder de armoedegrens ligt dat inkomen ook onder de grens van zeer diepe armoede. Terwijl zowel de omvang als de diepte van de armoede vóór sociale transfers in deze leeftijdscategorie dus heel wat beperkter is dan bij ouderen, halen sociale transfers hier verhoudingsgewijs toch heel wat minder mensen uit armoede. Was dat bij 65-plussers nog bijna tachtig procent (en bij hen gaat het zoals gezegd over het algemeen over zeer diepe armoede), dan valt de armoedereductie in de groep op primaire arbeidsleeftijd in 2021 terug tot minder dan zestig procent, een cijfer dat bovendien opgekrikt wordt door de uitzonderlijke ondersteuningsmaatregelen om het hoofd te bieden aan corona in dat jaar.

Het belang van sociale bescherming: 25- tot 54-jarigen

Aandeel Belgen op primaire arbeidsleeftijd met een inkomen onder de armoedegrens:

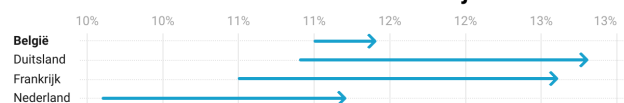
Armoedegrens: 60% van het equivalent mediaan gezinsinkomen. Diepe armoede: 40%-50% van het mediaan inkomen. Zeer diepe armoede: minder dan 40% van het mediaan inkomen. Inkomens 2021.

Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

In de jaren vóór corona, en dat al vanaf de Financiële Crisis, tilden sociale transfers *minder dan de helft* van de Belgen tussen 25 en 54 jaar die een marktinkomen onder de armoedegrens hadden boven die armoedegrens. De veel beperktere impact van sociale transfers op het armoederisico van mensen op arbeidsleeftijd is geen toeval, natuurlijk, maar de bewust gekozen weerslag van de politieke keuze om mensen zonder job 'financieel te prikkelen' werk te zoeken, niettegenstaande het gebrek aan empirisch bewijs dat deze strategie ook zou werken.

Het gevolg van deze politiek is dat het armoederisico in deze leeftijdsgroep zowel in België als in onze buur-

Evolutie van de armoede 2004-2019: 25-54 jaar

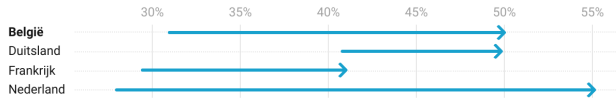

Evolutie van het aandeel mensen op primaire arbeidsleeftijd met een inkomen onder de armoedegrens (60% equivalent mediaan inkomen).

Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

landen is toegenomen¹, ondanks het feit dat meer mensen op deze leeftijd dan ooit aan de slag zijn: wie níet werkt, loopt vandaag een disproportioneel veel grotere kans op armoede dan vroeger. In 2004 moest één op drie werklozen het zien te rooien met een inkomen onder de armoedegrens. In 2021 was dat al gestegen naar één op twee.

Evolutie van de armoede 2004-2019: werklozen

Evolutie van het aandeel werklozen tussen 18 en 64 jaar met een inkomen onder de armoedegrens (60% equivalent mediaan inkomen).

Grafiek: Denktank Minerva @matthias_somers • Bron: Eurostat: EU-Silc 2022 • Gecreëerd met Datawrapper

Voor kinderen zijn de cijfers nog dramatischer: *zeven op tien kinderen en jongeren* die opgroeien in een ‘werk-arm’ gezin (of dat nu door ziekte, invaliditeit, of werkloosheid komt), groeit vandaag op in armoede. In Nederland gaat het zelfs om negen op tien kinderen. Deze dramatische armoedecijfers zijn het directe en brute gevolg van politieke keuzes, keuzes die de toekomstkansen hypothekeren van honderdduizenden kinderen.

Maar het kan dus anders, als we maar willen.

1 We kijken hier naar de jaren tot net voor corona, om de uitzonderlijke en tijdelijke ondersteuningsmaatregelen ten tijde van corona te neutraliseren; nemen we ook de corona-jaren 2020 en 2021 mee in beschouwing, dan zien we nog steeds een stijging van het armoederisico voor mensen op primaire arbeidsleeftijd in de drie buurlanden, maar een lichte daling in België.

Matthias Somers is coördinator van Denktank Minerva.

Denktank Minerva is een onafhankelijke denktank binnen de brede progressieve beweging. Met scherpe opinies en sterke, onderbouwde studies wil Minerva de progressieve stem doen weerklinken in het maatschappelijke debat. Denktank Minerva houdt bestaande denkwijzen tegen het licht, en toont dat er concrete, haalbare, en wenselijke alternatieven zijn.

www.denktankminerva.be
info@denktankminerva.be
[@DenktankMinerva](https://twitter.com/DenktankMinerva)

